

"Woher – wohin?" – Saksankielisten Euroopan asiantuntijoiden ja osajien koulutus Helsingin yliopistossa

Puheenvuoro Helsingin yliopiston Saksankielisten maiden tutkimuksen ja Aue-säätiön järjestämässä seminaarissa 31.10.2001

Haluan ensiksikin kiittää tämän tilaisuuden järjestäjiä minulle tarjotusta mahdollisuudesta tulla kertomaan teille miksi minun mielestäni suomalaisten on tärkeää – jopa välttämätöntä - osata saksaa. Tämä on minulle erityisen mieluista, koska suurin yllätys minulle oli - palattuani koti-Suomeen 5½ vuoden Frankfurtissa Euroopan keskuspankissa ja sen edeltäjässä Euroopan rahapoliittisessa instituutissa työskentelyn jälkeen - se vieraantuneisuus ja ennakkoluuloisuus, mikä suomalaisilla tuntuu varsin laajalti olevan Saksaa, koko Manner-Eurooppaa ja yleensäkin Euroopan integraatiota kohtaan. Koen jopa henkilökohtaiseksi velvollisuudekseni tuoda esille omia havaintojani ja siten yrittää vaikuttaa siihen että tässä asiassa tapahtuisi kehitystä parempaan suuntaan.

Päällimmäinen havaintoni hieman kärjistäen on että Suomessa puhutaan EU-asioista aivan kuin ne eivät olisi meidän omia asioitamme, puhutaan EU:sta sanoen ”ne siellä”, kun itse asiassa olemme EU-jäsenyyden ja EMUn myötä siirtyneet Euroopan ”ulkokehältä” ”sisärenkaaseen”, mukaan siihen ainutlaatuiseen integraatioprosessiin, jossa maat rauhanomaisesti neuvottelujen kautta pyrkivät rakentamaan yhteistä hyvinvointia ja edistämään eurooppalaisia arvoja. Ei ole epäilystäkään etteikö Suomi kuuluisi tähän ryhmään. Se että meillä koetaan vierautta, johtuu ehkä siitä että kylmän sodan aikana suomalaiset tavallaan eristäytyivät EEC-Euroopasta, eivätkä vielä ole täysin löytäneet takaisin keskieuropalaisille juurilleen.

Suomalaisista tuli Euroopan unionin kansalaisia kun liityimme EU:hin. Mutta kansalaisuus ei ole vain eikä edes pääasiallisesti juridinen käsite, vaan siihen kuuluu jäsenyys yhteisessä Euroopan laajuisessa kansallisyhteiskunnassa – eurooppalaisen poliittisen, yhteiskunnallisen ja kulttuuriryhteyden muodostuminen ja meidän kuuluminen siihen. Ei tietysti kaikkien tarvitse kirjoitella yleisönoastokirjoituksia Frankfurter Allgemeine Zeitungiin (tai Le Mondeen) sen enempiä kuin jäsenyys suomalaisessa kansallisyhteiskunnassa on vaatinut osallistumista suomalaiseen kulttuuri- tai muuhun keskusteluun. Eurooppalainen kansalaisuus merkitsee kuitenkin sitä, että meillä pitäisi olla sellainen tuntuma Eurooppa-tason ilmiöihin että periaatteessa voisimme osallistua niihin muista kuin puhtaasti provinsiaalisista lähtökohdista. Se, että nykyaikainen taloudellinen kansakäyminen vaatii kulttuurituntemusta ja ”asiakkaan” syvää ymmärtämystä on tietysti aivan itsestään selvää.

30.10.2001

On siis Suomen edun mukaista osallistua EU:hun ja nyt käynnistyneeseen keskusteluun EU:n tulevaisuudesta täysipainoisesti ja rakentavasti – sisältä käsin. Tämä edellyttää mielestäni paljon nykyistä syvällisempää Manner-Euroopan asioiden seuraamista ja tuntemista, ennen kaikkea luonnollisesti Saksan ja Ranskan, EU:n perustajamaiden asioiden tuntemista.

Tässä puheenvuorossani aion omien kokemusteni valossa pohtia mitä hyötyä ja huvia minulla on ollut saksankielentaidostani.

Lämmin suhteeni Saksaan alkoi jo 1960-luvulla, tarkemmin sanoen vuonna 1962 kun Höyrylaiva Ariadnella lähdin ensimmäiselle ulkomaanmatkalleni yksin ilman perhettäni Kööpenhaminan kautta Kielin lähellä olevaan Eckernfördeen, jossa pidettiin Jugendrotkreuzin leiri. Seuraavan keran olin Saksassa, Schwartzwaldissa 1966 ylioppilaaksituloni jälkeen vierailulla perheessä, jonka tytär puolestaan oli ollut kotonani edellisena kesänä. Olin lukenut ns. lyhyen saksan, mutta kummasti kyllä selvisin sillä – kiitos saksanopettajalleni, joka luetutti meillä saksalaisia runoja ulkoa ja äidilleni ja tädilleni, jotka olivat innostuneita saksalaisesta ja wieniläisestä musiikista – osasin monia saksankielisiä schlagereita ja wieniläislauluja. Kun sopivassa paikassa näitä esitin saksankielen taitoni sai (ehkä ansio- tontakin) arvostusta. Opin kuitenkin jo näistä kokemuksista kuinka pienelläkin kielitaidolla voi avata ovia ja rakentaa elinikäisiä ystävyssuhteita.

Mutta vakavammin - mihin tarvitaan muuta kuin englantia.

Työskentelin 5½ vuotta Frankfurtissa, Euroopan keskuspankissa ja sen edeltäjässä Euroopan rahapoliittisessa instituutissa, jossa henkilökunta koostuu 15 EU-maan kansalaisista. Työkielenä on englantia, ja voin sanoa että siellä voi työskennellä ilman että osaa muita eurooppalaisia kieliä, jos rajoittuu pelkkään "tekniikkaan". Rahamarkkinoiden ja economicsin kielihän on englantia, eli tärkeimmät markkinakatsaukset kirjoitetaan yleensä englanniksi. Mutta jopa kansainvälisessä, eurooppalaisessa keskuspankkitoiminnassa on hyötyä, jos ymmärtää ja puhuu saksaa ja ranskaa. Asioistahan täytyy usein tehdä kompromisseja. Ja me ihmiset olemme sellaisia että henkilökohtaisilla suhteilla on aina merkitystä, ja näissä henkilökohtaisten suhteiden luonnissa on merkitystä, jos puhuu kollegansa kieltä ja tuntee hänen kotimaansa kulttuuria.

Heti kun otetaan vähänkään laveampi perspektiivi asioiden hoitoon, jopa talouden alueella, ei riitä pelkästään englantia. Eikä vain "laveampi", vaan myös syvempi_vuorovaikutus ja perehtyminen vaatii kumppanin kielen ja kulttuurin osaamista! Nykyäänhan korostetaan juuri sitä, että hyvä vuoro-

Sinikka Salo
Johtokunnan jäsen

30.10.2001

vaikutus lähtee kyvystä ymmärtää toisen osapuolen ajattelutapa. Tämä pätee mitä enemmän mennään poliittisiin ja yhteiskunnallisiin kysymyksiin, yhteisiin tutkimusprojekteihin, kulttuuriyhteistyöhön kaupankäynnistä nyt puhumattakaan. Olen sitä mieltä että meidän olisi syytä oppia ainakin saksaa ja ranskaa, mikäli mielimme olla vaikuttamassa EU:ssa. Näiden kielten avulla on jo parempi "uida" eurooppalaisuuteen ja tähän yhteiseen integraatioprojektiimme. Kuten tiedetään kieli ei ole vain mekaanista toisen aikomusten ymmärtämystä vaan kieli vie myös kulttuurin ymmärtämiseen, kansalaisten väliseen ymmärrykseen.

Minusta on selvää, että perehtyminen Manner-Euroopan ja EU:n asioihin ei käy pelkästään englanninkielisiä lähteitä seuraamalla. Ajatellaanpa esimerkiksi Euroopan keskuspankin rahapolitiikkaa, jonka luonnollisesti tunnen parhaiten. On aivan nurinkurista, että esimerkiksi suomalaiset lehdet valtaosin siteeraavat vain Financial Timesia, Economistia tai Wall Street Journalia kommentoidessaan euroalueen taloutta. Vaikka kyseiset lehdet luonnollisesti ovat erittäin tärkeitä, ne ovat kuitenkin euroalueen, jopa Euroopan ulkopuolisia. On todennäköistä että niiden heijastama näkökulma poikkeaa alueeseen kuuluvien maiden lehdistön näkökulmasta. Konkreettisenä esimerkkinä on kirjoittelu EKP:n rahapolitiikan avoimuudesta ja läpinäkyvyydestä. Riippumattomien akateemisten arvioijien taholta EKP:n rahapolitiikan avoimuus on saanut kiitosta. Tätä käsitystä ei kylläkään saa lukemalla esim. Financial Timesia tai valtaosaa suomalaisia lehtiä, jotka ovat mielestäni syyttä arvostelleet EKPtä esimerkiksi Fediin verrattuna. Olisi aivan välttämätöntä, että myös esimerkiksi Saksan ja Ranskan talouslehdissä esitetyt arvioita luettaisiin ja julkaistaisiin. (Heti väärinkäsitysten välttämiseksi totean, että peräänkuulutan monipuolisen arvioinnin lisäämistä, enkä suinkaan ole esittämässä anglosaksisen lehdistön boikotointia enkä minkäänlaista sensuuria – kyseessä ei ole nollasummapeli!)

Sama pätee vieläkin enemmän kun liikutaan yhteiskunnallisella alueella ja politiikassa. Mielestäni suomalaisten pitäisi todella tutustua nykysaksalaiseen elämänmenoon myös seuraamalla Saksassa käytävää tämän alueen keskustelua. Olen törmännyt Suomessa käsityksiin ja ennakkoluuloihin, joilla ei ole mitään tekemistä sen Saksan kanssa, joka on todellisuutta eli modernin, demokratiaansa vaalivan moniarvoisen ja avoimen yhteiskunnan kanssa. Kahdeksankymmenen miljoonan asukkaan Saksassa on mielenkiintoisia ilmiöitä, henkilöitä, keskusteluja, jotka mitenkään eivät välity Suomeen ellei osaa saksaa.

Minulle aivan huikeaa on ollut se ennakkoluulottomuus ja avoimuus johon tällaisessa keskustelussa törmää. Sanomattakin on selvää, etteivät nämä "helmet" useinkaan käänny suomenkielille. Esimerkiksi tunteeko teistä kukaan Marion Dönhofia tai Alice Szhwarzeria? Edellinen on v.

Sinikka Salo
Johtokunnan jäsen

30.10.2001

1909 Itä-Preussissa syntynyt Saksan ehkä kuuluisin journalisti, arvostetun Die Zeit-lehden perustaja, erittäin mielenkiintoisen elämän elänyt kreivitar. Jälkimmäinen Saksan tunnetuin feministi, Emma-lehden perustaja. Äkkipäältä ajatellen näillä naisilla ei pitäisi olla juurikaan yhteistä. Muutama vuosi sitten Alice Schwarzer kuitenkin kirjoitti muotokuvan ja elämäkerran Marion Dönhofista. Tämä epätavallinen yhteys tuotti erittäin mielenkiintoisen kirjan, johon en olisi päässyt tutustumaan ellen osaisi saksaa.

Saksa on myös maa, jossa toimii monenlaisia keskustelukerhoja, esimerkkinä mainittakoon Die neue Mittwochsgesellschaft, joka niinkään on Marion Dönhoffin uudelleen henkiin herättämä. Alkuperäinen keskustelukerho oli perustettu 1863, mutta sen toiminta katkesi heinäkuussa 1944, kun neljä sen jäsentä hirtettiin osallistumisesta Hitlerin vastaiseen attentatettiin. Vuonna 1988 julkaistussa uuden keskiviikkoseuran kirjasssa "Gespräche über Probleme von Bürger und Staat" pohditaan hyvin avarasti, eurooppalaiseen tapaan moraalia, markkinatalouden etiikkaa, yksilön ja yhteiskunnan vastuuta. Pohtijoina ovat mm. Egon Bahr, Helmut Schmidt, Antje Vollmer, Richard von Weizsäcker. Tällaisia pikku helmiä ei juuri koskaan käännetä. Niistä kuitenkin mielestäni saa otteen nykypäivän saksalaisuudesta ja eurooppalaisuudesta.

Ja luonnollisesti saksankielentaitajia tarvitaan kääntäjiksi. Olin erittäin iloinen että esimerkiksi Saksan tunnetuimman kirjallisuuskriitikon, alkuaan puolanjuutalaisen Marcel Reich-Ranichin elämäkerta, joka puhututti viime vuonna saksalaista yleisöä, on käännetty suomeksi. Yllätyin myös iloisesti että kirja, jota olin ajatellut suosittaa käännettäväksi jollekin kustantajalle – Bernhard Schlinkin Der Vorleser - oli jo käännetty suomeksi.

Hyvät kuulijat,
saksasta on ollut minulle sekä huvia että hyötyä. Toivon että näilläkin esimerkeilläni olen saanut teidät vakuuttuneeksi siitä, että saksaa kannattaa ehdottomasti opiskella. Me suomalaiset olemme osa Eurooppaa, osa EUta ja EMUa. On mielestäni aivan selvää että me olemme siellä oikeassa viiteryhmässämme. Jokainen joka on vähänkään oleskellut Saksassa tunnistaa että meidän kulttuurimme juuret ovat siellä. Tapamme, traditiomme ovat tulleet sieltä, joko suoraan tai Ruotsin kautta. Meidän täytyy kuitenkin uudelleen vahvistaa tätä eurooppalaisuuttamme ja se tapahtuu luontevasti vahvistamalla saksan tuntemustamme. Saksan kielen taito avaa meille tien yhdyntävään kansalaisten Eurooppaan.